

ACC. N:R **M. 10125:1-12.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Ellida Ohlsson
Härad: Vemmenhög Adress: nr. 5 Lvenstorp, Skurup
Socken: Skurup m. fl. Berättat av: egna iakttagelser
Uppteckningsår: 1946 Född år 1889 i Skurup

Boll - lekar. s. 1-12

Skriv endast på denna sida!

Till de andra
lekarna!

ACC. N:R M.10125:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Boll-lekar.

Blond de främsta utelekarna var för bollekar.
Man bestode ("kotta") inte boll utan lekte boll &
i dessa lekar, som börjades vid påsk & särskilt tyckes
de varit denna högtid till men som sedan lektes hela
sommaren när flera barn tillsammans på kvällen & son-
dagar, deltog ej endast barn utan även vuxna, ja Tom
äldre i medelålders man kunde koma sig både där
& visa sig ungdomliga genom att delta.

Det var intet individuellt bestående med boll eller
några "bollsolor" där man lärde sig i ungdoms samt
utan verklig lek i lag där särskilda regler gällde.

Det var när den ständande gummibollen blev allena-
rådande som ungdomarna tog överhand & trängde ut
bollekar med början vid eller något före sekelskiftet
då båda formerna ännu förekom fast det då ej
var så vanligt som förut när den föregående generation
var ung 1860-70 talen att vuxna & äldre deltog. Det

var endast undantagsvis när en äldre man ville vise de
mnga att han inte glömt i att han hade spårstämman.
Undanligt nog tycks lekarna som de lestes då för
inte mer än 40-50 år sedan redan vara helt bortglömda
i jag kan, när jag nu söker hos andra på stia
för minnet inte på något. När därför ibland även mitt
minne håller på att söka blika då hela i jag kan
inte på den blakhet i det hela som jag ville. Detta med-
vändigare är det nog att det lilla som jag minns kom-
mer fram i kanske kan någon annan korrigera eller
bygga ut det jag endast vagt kan antyda samt rätta
till det som till avseende är fel. Regler i d. kan givetvis
ha varit olika på olika platser så och termen obero-
ningar. Vidana regler som godtyckligt fogades till kan
jag med omsikt utestulit som oändliga i förvillande.
Bollar, handbok naturligtvis. Tillverkade man själv
på så sätt att 2 eller flera bollar, beroende på storle-
ken hos dessa, passades stödig i ihop i skars till så att de

bildade ett något rundt runt litet klot, detta gav den blivande bollen lagom studs efter som man ville ha det så. Så mytades ullgarn på jämnt & fint så att bollen blev lagom stön i lagom hård, eller mjuk vilken man ville; den skulle behålla sin studs men fick ej slå för hårt, & så skulle den vara alldeles rund omman var den inte mycket värd. När detta var gjort virade man om en hård i stadig tråd så att den lög stadigt & ej försköt sig. Den virades så att den delade in bollens yta i lika stora ordla fält som kunde delas i trianglar med tråden lindad träs över en gång. Så myldes man med färgat ullgarn över dessa trådar åt båda hållen med ganska tätta långt stycken i triangeln var vet något fält i undanlaget för att tråderna ej skulle förskjuta sig & så myddes runt i ovalerna eller trianglarna & tog fält i färgarna varo med olika färger till fält efter fält blev fyllet alla fält med färgarna i samma ordning eller varierande. En ny sådan boll kunde en den var

välgjort i färgerna valth med smak bara ett ganska beaktat
kandarbete men en dyrtill eller "middlinga korren" förtig
fört grammläsa. Men kunde också mot slutet av
1800-talet i något större köpa liknande bollar som
dock var fyllda med sågspan eller konkrumlor i blödd
med lika dant ordnade i hufvudsak vita & grå eller bruna
rhinbitar. Dessa bollar saknade dock den stund man
kunde få i en boll man gjort med omsorg i hemmet med
lenk i allgam som smulorlag.

Dessa bollar kunde man medla lekens bekänsla på ett
annat sätt än gummitbollarna som för i väg så att
de gjorde dessa lekens nästan omöjliga för den som var
bar vid de gamla ryddar.

De ballekar jag känner till från min barndom
vid skolskiftet & som leks även när de var unga
som var i medelåldern då i de äldre, om med några
variationer var jag ej, var 1-manna boll & 2-manna boll
En lek som kallades "Boll stå" leks även man dess

älder härmer jag ej mer för att den lön till de äldre.
Ej heller kan jag erinra mig hur den lestes, jag näm-
ner den dock då den kanske kan få närmare beskrivning
av någon annan. Vad jag minns är att folket bestod
blandt de utom mål springande deltagarna i att man
ropade "Pill stä!" mer om det var när någon träffades
eller den träffade ropade innan han bestod folket mer
måga = stä - hände honom i alla de lekande vid
dessa rop skulle stanna kan jag inte erinra mig.
Den träffade måste emellertid i sin tur säga "stöka"
någon. En orsak till att jag kan varit att minnas denna
lek är att den i. för sig var ganska rolig i ordig i när-
heten på den när den väl kommit i gång, de lekande
hade jädra varit att hålla reda i den. Bäst var det med
de stadiga folkskarna med bestämda lilla kontrollerbara
regler, den tröttnade man aldrig på utan de kunde
lekas på skolgårdarna dag efter dag hela den tid på
året då marken var bar i närliggande träd, snart efter

6.
enst lekte man till när jag var skolflicka i min ungdom.
Samlades kring kummen var det samma sak. & vi hade det
varit i hundra år en längre god förtäring föregående
generation.

Man måste ha en något lunda jämn & slät plan att
leka på, en skolgård, en väg, gårdspåsar, grusbanker o.d.
Där hade man två mål på någon avstånd från varandra
ett litet liggande där man bollade upp i hög rima slag
o. ett som kunde vara mot en vägg en gårdsgård o.d. man
också ett liggande dit man sprang när man slog
rima tre slag & varipån man måste springa tillbaka
när tillfälle gavs innan det blev en bra kast. Bakom
målet där man bollade var "etter" i på viss avstånd vid
väggen vida var också efter = förbjudet område, även
andra närliggande områden som man ej fick beträda pen-
de vara efter. Dit fick man ej slå bollen då blev man
"sur" & fick gå ut ur laget. Innetaget var de röta = "vilde"
i utelaget "di sure", vid en annan bolls enda en "sur".

Träffades vid "stick" skön i stället för kroppen ropade de
 stickarna: "På bränn!" & sticket var ogerat. Sticket var
 urvadet gällde ej heller. Trädde någon utifrån mål-
 linjerna utan att ha sagt: "Toy pe!" kunde man
 stickas (= brännas) i ficka övergå eller gå ut ur laget.
 När man lämnade leken utan att ha avslutat den ropa-
 de man för att peka sig för stick: "Toy pe!" & när man
 återtog leken ropades till Tecken att man började: "Toy opp!"
 först då fick man börja. Lekte man på skolgården under
 rasterna intog man när man kom ut den ställning man
 hade ^{när} man mest avbröta.

1- manna-bollen var den enklaste & mest barnliga
 leken. Där såväl som i alla andra liknande lekar räkna-
 de man genom någon av de ramsor som brukades i orten &
 som nu mest är förgätna eller den allmänt gängse: "Spaka
 minsta, mi minke, mi st. o. o." ut som som skulle bolla upp.
 De deltagande ställde upp sig innaifrån mållinjer i ut-
 gångsmålet & den som skulle "bolla opp" i samma linje

Till higer om 8 bänd mot deltagarna i det upodis "Tog" off
i leken tog sin bröjan.

Det bollades off genom att den utafri ständen sakte
kastade bollen mot den framst ständens lyftade hand
(oh! bara handen!) i denna slog till den uppåt, nedåt eller
framåt, mot eller med all kraft efter behag, men ej bekän-
där var "exter". När den kom slog med takke på att bollen
skulle komma på att den andre inte skulle komma jäga
den i luften, då måste de byta plats, eller springa på att den
för lät när den ständen efter att ha slagit tre slog måste
springa till det andra målet. När den bollande upp bollen
i lyftades så in en träff med den, ett stick, innan den lyf-
de rätt i mål eller i den eller annan som var på ötespän-
till utgångs målet måste denne byta plats i bles om
i fick bolla off i söka fåga kyror (= liror) eller sticka.
Att lotsa att slog man i stället låta bollen falla rätt när
när man var färdig till tredje slaget i skulle springa var
mot reglerna i gjorde att man fick byta plats. Därmed

kunde man mycket väl lötta sig ett iaktligt brofäst i
göra motbotten eller trätt om för att vilseleda i för lite tid
på sig för löpandet. Var det många i leken som var mer
lockade av de yngsta kunde man "spöja" o springa utan att
vara i sin därtill o så snart man var utanför mällingen
och uttratte man sig för risken att bli struken o man
måste ej endast brist utan även tillbaka till utgångspunkten
så inte detta blev tomt. De yngsta hade naturligtvis inte
den beräkning i sina drag som jag här nämnt om utan när
de likte gick det ganska enkelt i lugn till, men ju äldre
blev eller ju flera vore det var med desto mera fart, spänning
i beräkning. De lät sig i regel inte heller nöja med den
för enklare källan en manna boll utan övergick till:

2-manna boll Där bildade man två lag "di rida" o
"di rure", di rida som var inne i di rure som var ute.
Di rida stod vid de som först sågs om en manna boll
med di rures ledare, den som skulle bolla upp bestående
pelarna för sina medhjälpare, till ligger om man

utanför den bara man hade att lira. De ställdes så att de skulle ha största möjliga tillfälle att fånga bollar på det andra laget, som måste låta dem enbart dem, i sticket de löpande när de fick den fångade bollen i hand. Ett kasta bollen till varandra var tillåtet om någon annan stod bättre till eller hade särskilt handlag att träffa en springande. Ett stick (= en träff) betydde att den träffade blev om i fick gå ut ur laget. En av de stora fångod lra "lira" eller för "stejle bollar" (= en för gånger under en period (= 3 slag) på varken uppåt och bakt) ger samma resultat som samma resultat för den som var uppköpt därtill. På fortgående lek med 3 slag som fordrade skick lögket i beräkning i allt annat god än i föna lekarna om man skulle tänka sig himna andra mått innan någon fick en träff på en i med sina slag skulle man ju också ^{så små} små medspelarna i sitt eget språng tillbaka i mål man måste passa på när någon slagit ett lämpligt slag i går motparten lite uppsättningar. Det blev ju väsentligt

att klara ju flera som blev sura i mäst utgå. När ingen
var tillräcklig i mål utan detta var Tmt, det möjligt slut,
eller när alla par träffade i sura var lekaren slut i man
bytte plats i den som klarat sig till slut blev ledare
för utelaget På så sätt blev i regel de viktigaste
i vårt lag ledare.

Jag tycker mig också minnas denna lek så att ledaren
endast valde ut en medhjälpare i de som så undan för un-
dan blev "sura" och hjälpa till att jäga kyror i sticka re-
dan de anvisade platser av ledaren. Det blev ju förefalla
som det var att hjälpa motspelaren men det blev inte så
för när de blev sura kom de att tillkännagiva detta lag i ju
vänta de skötte sig desto för blev de "röta" i det gick
ett glödjens genom laget när den riste var "stucken"
eller målet var Tmt - "Vi e röda!"

Dessa två versioner är samma lek flyttad till för mig
så att jag inte kan bestämt säga vilken som är riktiga
men kanske någon annan vet mer.

Det enda bollekastandet jag minns från tiden för bolles-
larna var också en lag-lek, man kotte till varandra.

Deltagarna ställde upp sig på två led mitt emot på viss
avstånd från varandra ö en av deltagarna i en ändan
kade bollen i så kastade han den till den yttaste i andra
ledet, denne fångade den där han stod i kastade den till
nästa man mitt emot o så fortgick det från en ändan
till den andra. Det gällde både att passa o hålla reda på
både när det var ens tur att fånga bollen o vem av de mitt
emot stände man skulle kasta till ett enda misstag för-
störde leken med det samma, på fortare, snabbare i långa
det gick utan tappande eller misstag desto roligare.

Det som gjordes för och lämnas leken i man togade på
nytt vid en ändan för om i en som måste utgå ändades
den inbördes ordningen o gjorde det samma för de lebande
att hålla reda på vem de skulle kasta till, det kunde
lätt att två par kunde samtidigt var beredda att fånga
bollen i endast en var den rätta li gick det under för under
tills man viftade eller endast till jämt återstod.